

REALIZĂRILE MULTIDIMENSIONALE ALE MIȘCĂRII DE EMANCIPARE ȘI REDEȘTEPTARE A ROMILOR DIN ROMÂNIA, RELIEFATE ÎN ZIARUL „GLASUL ROMILOR” (1934–1941) (I)*

<https://doi.org/10.52603/rec.2022.32.05>

Rezumat

Realizările multidimensionale ale Mișcării de Emancipare și Redeșteptare a Romilor din România, reliefate în ziarul „Glasul Romilor” (1934–1941) (I)

Studiul se va focaliza pe analiza detaliată a realizărilor multidimensionale obținute de promotorii Mișcării de Emancipare și Redeșteptare a Romilor din România, reliefate în 15 publicații ale ziarului „Glasul Romilor” (1934–1941). Începând cu anul 1933, apelul la unitatea neamului (țiganilor) Romilor se face vast propagat de liderii romi („primii emancipați și redeșteptați”); acest „bliț socio-cultural” ar putea fi considerat un compartiment crucial pentru Istoria Romilor din România. La 15 noiembrie 1934, în primul număr al ziarului „Glasul Romilor”, sunt prezentate „pe înțelesul tuturor romilor” – 15 obiective ale Programului Mișcării de Emancipare și Redeșteptare a Romilor, elaborat de liderii Asociației „Uniunea Generală a Romilor din România”. În baza analizei detaliate a 15 publicațiilor ale ziarului „Glasul Romilor” (1934–1941), au fost reliefate 38 de realizări multidimensionale obținute de membrii Asociației „Uniunea Generală a Romilor din România” – în 4 domenii: cultural, economic, social și național. Cele două domenii prioritare, în care protagoniștii Mișcării de Emancipare și Redeșteptare a Romilor din România și-au manifestat activitatea au fost: *Cultural* (14 realizări) și *Social* (10 realizări); (24/38 = 63%). Rezultatul esențial din punctul de vedere al consolidării identității etnice a romilor a fost propagarea istoriei romilor prin prisma dezvăluirii originii necunoscute a acestei comunități istorice și culturale. În consecință, în perioada interbelică, liderii romi își revendică printr-o solicitare publică – promovarea unui statut autohton „non-minoritar” pentru comunitatea romilor pe teritoriul României.

Cuvinte-cheie: Mișcarea de Emancipare și Redeșteptare a Romilor, ziarul „Glasul Romilor”, lideri romi, Asociația „Uniunea Generală a Romilor din România”, istoria romilor.

Резюме

Многогранные достижения Движения за освобождение и пробуждение ромов Румынии, освещенные в газете „Glasul Romilor” («Голос Ромов») (1934–1941) (I)

Исследование сосредоточено на подробном анализе многогранных достижений приверженцев Движения за освобождение и пробуждение ромов Румынии, которые были освещены в 15 публикациях газеты „Glasul Romilor” («Голос Ромов») (1934–1941). С 1933 г. призыв к единству нации ромов (цыган) широко пропагандируется их лидерами («первые свободомыслящие и пробужденные»); эту «социокультурную вспышку» можно считать ключевым этапом истории ромов в Румынии. 15 ноября 1934 г. в первом номере газеты „Glasul Romilor” были представлены «для доступного

восприятия всех ромов» 15 задач, включенных в Программу Движения за освобождение и пробуждение ромов, разработанную лидерами Ассоциации «Всеобщий союз ромов Румынии». На основе детального анализа 15 публикаций газеты „Glasul Romilor” (1934–1941) были выделены 38 многоаспектных достижений, осуществленных представителями Ассоциации «Всеобщий союз ромов Румынии» в 4-х областях жизнедеятельности: культурной, экономической, социальной и национальной. Приверженцы Движения за освобождение и пробуждение ромов Румынии продемонстрировали свою активность в двух приоритетных областях: *культурной* (14 достижений) и *социальной* (10 достижений); (24/38 = 63%). Наиболее существенным, с точки зрения укрепления ромской этнической идентичности, было распространение знаний по истории ромов с целью раскрытия малоизвестного происхождения этого культурно-исторического сообщества. Соответственно, в межвоенный период лидеры ромов выдвинули общественный запрос на продвижение статуса коренного населения для ромского сообщества, не являющегося меньшинством на территории Румынии.

Ключевые слова: Движение за освобождение и пробуждение ромов, газета „Glasul Romilor” («Голос Ромов»), лидеры ромов, Ассоциация «Всеобщий союз ромов Румынии», история ромов.

Summary

The multidimensional achievements of the Emancipation and Reawakening Movement of the Roma from Romania, covered in the newspaper “Glasul Romilor” (The Voice of the Roma) (1934–1941) (I)

The study focuses on the detailed analysis of the multidimensional achievements obtained by the promoters of the Emancipation and Reawakening Movement of Roma from Romania, which were covered in 15 issues of the newspaper “Glasul Romilor” (The Voice of the Roma) (1934–1941). Starting from 1933, the call for the unity of the Roma (gypsy) nation has been widely propagated by the “first-emancipated and reawakened” Roma leaders; this „social and cultural outbreak” could be considered a crucial compartment in the History of the Roma in Romania. On November 15, 1934, in the first issue of the newspaper “Glasul Romilor”, the 15 objectives of the Roma Emancipation and Reawakening Program, developed by the leaders of the Association “General Union of Roma from Romania” were presented “for the accessible understanding of all Roma”. Based on the detailed analysis of 15 issues of the newspaper “Glasul Romilor” (1934–1941), 38 multidimensional achievements obtained by the members of the Association “General Union of Roma from Romania” in four areas of activity: cultural, economic, social and national, were highlighted. The two priority areas in which the protagonists

of the Roma Emancipation and Reawakening Movement revealed their activity were: *Cultural* (14 achievements) and *Social* (10 achievements); (24/38 = 63%). The most essential result from the point of view of the strengthening of the Roma ethnic identity was the proliferation of the history of the Roma to reveal the unknown origin of this historical and cultural community. Accordingly, in the interwar period, the Roma leaders claimed through public request the promotion of a “non-minority” autochthonous status for the Roma community on the Romanian territory.

Key words: The Roma Emancipation and Reawakening Movement, the newspaper “Glasul Romilor” (The Voice of the Roma), Roma leaders, the Association “General Union of Roma in Romania”, Roma history.

După adoptarea actelor privind „dezrobirea țiganilor” la mijlocul sec. al XIX-lea, autoritățile din Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești au omis inexplicabil fortificarea acestora cu instrumentele social-economice necesare pentru ca „țigani emancipați” (romii) să se folosească integral de libertatea înzestrată. Timp de aproape șapte decenii (mijlocul sec. al XIX-lea – începutul sec. XX), romii din România au rămas în mare parte „aceleași cete de nomazi cu apucături primitive, ce trăiau în urma tuturor popoarelor, lăsate în voia soartei, în întuneric, lipsite de cultură, fără de ideal, fără coeziune și fără de nici o speranță de îmbunătățire a situației lor” (Lenghescu 1934: 1).

Drumul spre emanciparea romilor „a fost deschis” abia în anii '30 ai secolului XX: după apariția în spațiul public a primilor lideri „idealiști” romi, care s-au adaptat individual la noile realități sociale (Ionescu 1935: 3); după ce toate „elementele de valoare” au cooperat și prin sacrificiul personal au produs „ceea ce se putea produce” pentru binele general, inițiind „lupta neobosită pentru îmbunătățirea situației romilor în domeniile: *cultural, economic, social și național*” (Niculescu 1935: 3).

Obiectivul propus în cadrul acestui studiu va fi focalizat spre analiza multidimensională a realizărilor Mișcării de Emancipare și Redeșteptare a Romilor din România, reliefată în cadrul celor 15 publicații ale ziarului „Glasul Romilor” (1934–1941)¹, în special prin prisma abordării primelor experiențe de elaborare a perspectivelor programatice și implementare inter-sectorială a politicilor de „incluziune socială a romilor”, inițiate de liderii Asociației „Uniunea Generală a Romilor din România”².

Contextul istoric de apariție a Mișcării de Emancipare și Redeșteptare a Romilor în România

După dezrobirea țiganilor din principatele dunărene (Țara Românească și Țara Moldovei), ce s-a

produs abia la jumătatea secolului al XIX-lea, romii „emancipați și redeșteptați” au cunoscut o lungă perioadă de dezorientare și căutări, oscilând între emigrare, asimilare sau afirmarea propriei etnicități. Noul cadru democratic, instituit în România după anul 1918, a oferit minorităților naționale și etnice oportunitatea de a constitui și a activa în organizații cu caracter social, cultural și politic. Spre deosebire de celelalte minorități naționale și etnice (evrei, germani, maghiari), inițial, implicarea romilor în procesul de fondare a primelor organizații socio-profesionale, culturale sau politice a fost ezitant. Comunitatea romă din România interbelică se prezenta ca un grup etnic eterogen, lipsit de o coeziune lingvistică, religioasă, națională. Potențialii membri ai organizațiilor rome erau greu de adunat; aceștia făceau parte din categorii diverse, unii nu mai vorbeau limba neamului lor, iar alții nu-și declarau/asumau originea etnică romă (asociată cu statutul social marginal de persoană aservită: „țigan-rob”). Modernismul și tradiționalismul romilor formau un meleu care, din afară părea pitoresc, însă de cele mai multe ori împiedica un proces temeinic de organizare în baza afilierii etnice. Astfel, perioada interbelică aduce pentru romii din România un proces de modernizare, denumit în publicațiile periodice rome „redeșteptare și emancipare”, vizibilă prin încercările de organizare, atât socială, culturală, cât și politică (Dieaconu, Costachie 2010: 183-184).

Semnarea de către regele Ferdinand I al României la 14 noiembrie 1918 a „Decretului-lege cu privire la reforma electorală” va pune capăt sistemului de vot cenșitar. Reforma electorală va introduce votul universal, egal, direct, secret și obligatoriu pentru cetățenii de sex masculin, cu vârsta de peste 21 de ani. Din acest moment, crește semnificativ numărul actorilor politici și alegătorilor din România; comunitatea romă involuntar a intrat în posesia unui capital electoral, de care diverși actori politici au devenit interesați. Astfel, sprijinul politic al comunității rome a devenit un bun valoros, căutat de diferite instituții, care au considerat că mișcarea romilor putea rezolva nu doar problemele romilor, ci și ale românilor. Au apărut posibilități de colaborare cu partidele politice, cu Biserica Ortodoxă Română, cu poliția, chiar și cu românii din anumite localități, unde era nevoie de susținerea politică a romilor pentru a se impune celorlalte grupuri naționale și etnice.

Noii lideri romi („primii emancipați și redeșteptați”) au manifestat loialitate față de români, bi-

serică, rege și s-au arătat dispuși să ajute la româ-nizarea țiganilor maghiarizați, la convertirea lor la ortodoxie, la atragerea lor de partea românilor în zonele multietnice, la facilitarea controlului instituțional asupra nomazilor. Astfel au apărut nișele instituționale, care au permis constituirea organizațiilor rome. Pentru a înțelege specificul acestor manifestări de emancipare multidimensională a romilor, trebuie ținut cont de contextul epocii. Era vitală o bună colaborare cu autoritățile românești, iar acestea au fost dispuse să ajute organizațiile rome, doar într-o măsură condiționată. Pe de altă parte, elitele rome au recurs la un discurs, care să nu contrarieze autoritățile și opinia publică românească, mulându-se pe așteptările acestora (Matei 2010: 160).

În această epocă s-a produs modernizarea formelor de organizare a romilor: organizării tradiționale (specifică romilor nomazi) i s-a suprapus organizarea modernă (coordonată inițial la nivele reduse: spațial și profesional). Spre exemplu, eforturile unificatoare ale romilor lăutari la nivelul întregii țări vizau, totuși, doar interesele unei categorii profesionale ce nu-i reprezenta pe toți romii din România. În anul 1927 este constituită și înregistrată oficial prima asociație profesională a romilor – Societatea lăutarilor „Junimea Muzicală” (recunoscută cu statut de Persoană juridică cu sediul la „Cafeneaua lui Constantin Urziceanu” (București, str. Vulturului, nr. 147) – prin sentința nr. 18/1927 a Tribunalului Ilfov (Secția I-a Civilo-Corecțională). Societatea a fost pusă sub conducerea lui Iancu Panaitescu, președintele general activ (Nastasă, Varga 2001: 94-95, doc. 21). Ulterior, în anul 1933, membrii Societății lăutarilor „Junimea Muzicală” contribuie „cu sufletul pus la înfăptuirea ideii (fără fonduri și fără subvenții)” la apariția primului „Conservator” al țiganilor lăutari: „care poartă beția melodiei în sânge, tradițiile căreia nu pot fi înăbușite de concurența radioului” (Nicolau 1933: 11).

Treptat, Mișcarea de Emancipare multidimensională a Romilor începe să depășească limitele și caracterul restrâns impus organizațiilor anterioare: de a apăra preponderent interesele anumitor categorii de romi, delimitate de afilierea profesională sau de zona geografică, unde rezidau. Organizarea modernă se extinde prin toată țara, inițiind un proces care aspiră să-i reprezinte pe toți romii din România prin *ideea unirii tuturor țiganilor/Romilor din România într-o singură organizație*.

Începând cu anul 1933, apelul la unitatea neamului Romilor (țiganilor) se face vast propagat de liderii romi („primii emancipați și redeșteptați”);

acest „bliț socio-cultural” ar putea fi considerat un compartiment crucial pentru Istoria Romilor din România.

La 28 mai 1933, Gheorghe A. Lăzurică⁴ „singurul țigan literat din România”, după ce a constatat ca a sosit momentul potrivit pentru a propaga „o cultură mai dezvoltată a țiganilor din România, care pot să se manifeste și în alt domeniu decât în meșteșugul cântecului instrumental, în salahorie sau fierărie” (Lăzurică 1933: 5) – inaugurează rubrica „Din literatura țigănească” (Lăzurică 1933: 3) în cadrul ziarului „Adevărul Literar și Artistic”. Aici, în perioada 1933–1934, Gheorghe A. Lăzurică (primul scriitor rom din România) publică primele „10 bucăți literare” (diverse episoade pitorești din viața cotidiană a romilor) într-un limbaj „violet, colorat, accesibil și captivant”. Astfel, ziarul „Adevărul Literar și Artistic” devine prima publicație interbelică românească care a inițiat debutul promițător al literaturii țigănești (rome) și a valorificat legitimitatea poporului rom de a-și exprima modul tradițional de trai în forme literar-artistice (Duminica 2022: 75).

La 7 iunie 1933, arhimandritul Calinic I. Popp Șerboianu⁵ „cunoscut ca unul din cei care se ocupă demult de chestia țiganilor” (Mihail 1933: 6); „întâiul ocrotitor și îndrumător al romilor” și „primul care a deschis ochii romilor în 1933” (Popp Șerboianu 1937: 5) – după ce lucrase mult timp în străinătate și având prilejul să-i întâlnească pretutindeni pe romi, studiindu-i cu multă minuțiozitate – „a ridicat steagul redeșteptării romilor” și a fost protagonistul uneia dintre primele publicații („Redeșteptarea Țiganilor”), dedicate Mișcării de Emancipare și Redeșteptare a Romilor din România: „Mișcarea pornită la noi țintește să ridice pe cei care nu-și ascund originea – la demnitatea celorlalți cetățeni. E o greșeală ca numele «țigan» să fie luat în derâdere sau șoptit cu fereală. Că defectele depășesc adeseori calitățile, vina se datorează în mare parte mijloacelor lor grele de existență. Constituind o Asociație care să lupte cu tragere de inimă pentru ridicarea lor morală, acești «muzicanți înnăscuți» vor avea rezervată o soartă mai bună” (N. A.⁶ 1933: 14).

La 14 iunie 1933 (ora 20.00), arhimandritul Calinic I. Popp Șerboianu a susținut una din primele prelegeri publice („conferință”) despre „Neamul țiganilor” la Radioul românesc (Societatea Română de Radiodifuziune) (N. A. 1933: 12).

La 24 septembrie 1933, Calinic I. Popp Șerboianu a constituit Asociația Generală a Țiganilor din România (Mihail 1933: 6): prima „asociație constituită” a romilor din România (fără statut oficial

înregistrat de Persoană juridică). În scurt timp, finalmente, Asociația Generală a Țiganilor (Romilor) din România a obținut statutul de persoană juridică („având toate drepturile ce i le conferă legile românești”) cu sediul la București (str. Domnița Anastasia, nr. 16) – prin sentința nr. 42 din 26 martie 1935 a Tribunalului Ilfov (Secția I-a Civilo-Corecțională). Asociația a fost pusă sub conducerea lui Calinic I. Popp Șerboianu, președintele general activ (Popp Șerboianu 1937: 3).

La 25 septembrie 1933, a fost publicat primul manifest al Mișcării de Emancipare și Redeșteptare al Romilor: „Apelul către toți Țiganii din România: Frați Țigani!” (autor: Calinic I. Popp Șerboianu, „președintele ales” al Asociației Generale a Țiganilor din România) – un Program de Iluminare al Romilor focalizat pe domeniile *Cultural* și *Asistență Socială*, care cheamă „la noua viață pe milionul de țigani români (nația cea mai persecutată și mai ne băgată în seamă), ce trăiesc de veacuri pe pământul ospitalier al României și au arătat vrednicia care a dus la unire pe toți românii” (N. A. 1933: 2).

La 8 octombrie 1933, în București (Sala „Ileana” din Câmpul Moșilor), Gheorghe A. Lăzurică (un „rom intelectual”) a organizat desfășurarea Primului Mare Congres al Romilor din România, prin intermediul Uniunii Generale a Romilor din România (a doua „asociație constituită” a romilor din România; fără statut oficial înregistrat de Persoană juridică). Scopul acestei întruniri istorice a fost „să adune un număr cât mai mare de cetățeni romi dornici de o viață nouă, pentru a le îndruma realizarea intențiilor de «redeșteptare» prin promovarea valorilor etnoculturale și protejarea drepturilor profesionale” (Duminica 2021: 83). În cadrul acestei primei adunări a romilor organizate la nivel național – Gheorghe A. Lăzurică a devenit „președintele ales” al Uniunii Generale a Romilor din România, iar „faimosul lăutar” Grigoraș Dinicu a devenit președinte de onoare „chiar peste voința dumisale” (Nastasă, Varga 2001: 111, doc. 31).

La 1 noiembrie 1933, Gheorghe A. Lăzurică, „președintele ales” al Uniunii Generale a Romilor din România – a coordonat realizarea unuia din dezideratele Mișcării de Emancipare și Redeșteptare a Romilor, inaugurând deschiderea primei Grădinițe de copii romi din România (București, str. Teiul Doamnei 24). „Deschiderea Grădiniței de copii romi a fost sprijinită de Patriarhia Romană, în special de părintele Constantin Dron. Grădinița de copii romi numără 50 de copii romi și este condusă de domnișoara Eufimia Ulmeanu. Grădinița de copii

romi a primit numele «Patriarhul Miron Cristea» și este «o nouă operă realizată de romi, menită să scoată în evidență dorul de mai bine al acestui popor, care actualmente trăiește într-o mizerie cumplită și care merită atenția tuturor»” (N. A. 1933: 5).

La 3 decembrie 1933, Gheorghe A. Lăzurică, „președintele ales” al Uniunii Generale a Romilor din România – a coordonat realizarea primei experiențe publice de „propagandă politică romă la nivel național”, cerând „tuturor romilor să voteze Partidul Liberal”. În contextul Alegerilor parlamentare (Camera Deputaților și Senat) din România, stabilite pentru data de 20 decembrie 1933: „Romii din București au organizat Duminică, 3 decembrie 1933 – două întruniri politice electorale: una în cartierul Fântânică și alta la șoseaua Mihai Bravu. Alături de Gheorghe A. Lăzurică, au mai luat cuvânt și alți lideri romi: domnii Gogu Murgășeanu, Nicolae Gheorghe Lake, Ion Niculescu și Dumitru Petre, care au arătat că «Uniunea Generală a Romilor din România numără până acum 60.000 de aderenți»” (N. A. 1933: 4).

Instrumentele de realizare ale Mișcării de Emancipare și Redeșteptare a Romilor din România

Deja în anul 1934, ideea de Emancipare și Redeșteptare a Romilor „a străbătut ca fulgerul de la un capăt la celălalt al țării”. Romii au început să înțeleagă că „nu mai pot dăinui așa ca până acum”. Dar pentru aceasta era nevoie de implicarea hotărâtă a „oamenilor devotați, care să-i ducă pe drumul cel bun și drept” (Lenghescu 1934: 3).

La 15 noiembrie 1934, în primul număr al ziarului „Glasul Romilor”, Gheorghe Niculescu⁷ „vorbește pe înțelesul tuturor Romilor din România”, prezentând obiectivele Programului de Emancipare și Redeșteptare a Romilor din România: „Scopul urmărit de noi este numai și numai – *a veni în ajutorul tuturor romilor săraci*:

1. Vom înființa Grădinițe de copii, în toate orașele și comunele urbane, unde romii își vor putea trimite copiii lor la învățătură în mod gratuit.
2. Vom asigura aceste Grădinițe de copii cu lemne în timpul iernii, să aibă o cantină, care va funcționa în mod gratuit.
3. Vom interveni la autorități și la oamenii de bine pentru a veni în Ajutorul copiilor, cu hăinuțe, ghete, rufărie și alimente.
4. Vom inaugura Cursurile de seară pentru romii adulți și neștiutori de carte.
5. Vom interveni cu energie pentru stârpirea vagabonzilor și a cerșetorilor; după plasarea aces-

tora la întreprinderi, fabrici și orice fel de servicii, unde vor munci în mod curat și cinstit – o să dispară urâtul obicei ce-l aveau până în prezent.

6. Vom crea Cooperativele noastre de consum, unde Romii își vor putea procura produsele necesare cu bani puțini.

7. Vom crea Cantine pentru romii nevoiași, unde vor avea în mod gratuit hrana de toate zilele.

8. Vom înființa Dispensare medicale, unde vor fi căutați toți cei suferinzi și vor avea acces la medicamente gratuite.

9. Vom înființa un Birou de asistență socială.

10. Vom înființa un Birou de plasare cu legătură în toată țara pentru procurare de lucru.

11. Vom crea o Bancă a noastră proprie, unde fiecare membru va avea puțință de a contracta împrumuturi bănești.

12. Vom crea Fonduri de ajutor de boală și înmormântare.

13. Vom crea Aziluri, unde bătrânii noștri lipșiți de mijloace vor găsi un adăpost, masă și îmbrăcăminte până la sfârșitul vieții lor.

14. Vom crea Ateneele noastre, unde cei talentați își vor putea desfășura activitatea artistică și culturală.

15. Vom crea Biblioteci, de unde se vor putea adăpa toți romii doritori de a-și înălța cunoștințele.

Într-un cuvânt, vom îmbrățișa totul pentru ca soarta neamului nostru Rom să se îmbunătățească, ca să putem sta alături de conașionarii noștri fără ca să ne fie rușine, pentru că toți suntem fii ai acestei țări binecuvântate de Dumnezeu și cu toții ne-am făcut și ne facem datoria către Tron, Țară și Biserică creștin ortodoxă” (Red. (pen name) 1934: 1-2).

În august 1935, Gh. Niculescu reliefează importanța istorică pentru întregul neam al romilor a actului de înregistrare oficială cu statut de persoană juridică a Asociației „Uniunea Generală a Romilor din România”: „Ziua de 30 noiembrie 1934, constituie o zi mare pentru viitorul Romilor. O mână de oameni, în acest ceas binecuvântat, a înțeles să cheme la o viață nouă, legiunile de Romi, risipite pe toate plaiurile scumpei noastre României, trăind fără de ideal și fără coeziune. În fine, Romii o organizație și o conducere oficial recunoscută. Membri acestei organizații au posibilitatea a afirma calitățile superioare ale rasei din care fac parte, rasă veche, tocită în nevoi, plină de aptitudini. Asociația noastră, și-a ales ca țel, ridicarea neamului romilor, la acel grad de civilizație, care să corespundă secolului în care trăim. Drumul spre emancipare este deschis; să mergem cu toții înainte, mereu înainte”

(Niculescu 1935: 1).

Astfel, după ce „a sunat ceasul Emancipării și Rededeșteptării pentru toți romii din România” – liderii romi, „o mână de oameni plini de încredere”, urmau prin „muncă cinstită și cu voință de fier să îndrepte situația în general a neamului Rom” (Lenghescu 1934: 1), având la dispoziție 3 resurse (instrumente de realizare): *resursa instituțională*: Asociația „Uniunea Generală a Romilor din România”; *resursa informațională*: Ziarul „Glasul Romilor” și *resursa programatică*: „Programul de Emancipare și Rededeșteptare a Romilor din România”.

Note

*Acest articol a fost elaborat în cadrul proiectului: „Evoluția tradițiilor și procesele etnice în Republica Moldova: suport teoretic și aplicativ în promovarea valorilor etnoculturale și coeziunii sociale” / 20.80009.1606.02.

¹ Glasul Romilor, organ periodic al Asociației „Uniunea Generală a Romilor din România”. Director-fondator: Gheorghe Niculescu; Redacția și administrația: București (Piața Sfântului Anton, nr. 10).

https://www.bcuculuj.ro/sites/all/modules/custom/bcu_catalogs/data/cp/pdf/g/1/Glasul%20romilor%20Bucuresti.pdf (vizitat 14.03.2022).

² Asociația „Uniunea Generală a Romilor din România”, prima asociație a romilor din România, înregistrată cu statut de Persoană juridică cu sediul la București (Piața Sfântului Anton, nr. 10) – prin sentința nr. 117 din 30 noiembrie 1934 a Tribunalului Ilfov (Secția I-a Civilo-Corecțională). Asociația a fost pusă sub conducerea lui Gheorghe Niculescu, Președinte general activ și Voievod al Romilor din România – vezi: (Secretariatul General (pen name³) 1935: 2).

³ pen name: Sintagma anglofonă utilizată în cazurile când autorul/autorii optează să-și „ascundă” numele și prenumele autentic, înlocuindu-l printr-un pseudonim publicistic individual/colectiv.

⁴ Despre viața și activitatea liderului Mișcării de Emancipare a Romilor din România – Gheorghe A. Lăzurică, președintele ales al „Uniunii Generale a Romilor din România” (din 08.10.1933) – vezi: (Roman 2022: 197-212).

⁵ Despre viața și activitatea liderului Mișcării de Emancipare a Romilor din România – Calinic I. Popp Șerboianu, președintele general activ al „Asociației Generale a Țiganilor (Romilor) din România (din 26.03.1935) – vezi: (Matei 2022: 179-197).

⁶ În majoritatea surselor valorificate din publi-

cațiile seriale interbelice românești, pentru a se încuraja „libertatea de exprimare” – autorii preferau să-și „ascundă” identitatea; deseori, în mod intenționat, numele și prenumele acestora nu era publicat. În cadrul acestui studiu, lipsa autorilor va fi alternată prin sintagma anglofonă „[No Author: N. A.]”.

⁷ Despre viața și activitatea liderului Mișcării de Emancipare și Redeușteptare a Romilor din România – Gheorghe Niculescu, președintele general activ al Asociației „Uniunea Generală a Romilor din România” (din 30.11.1934), consilier în cadrul Ministerului Muncii și Sfatului Negustoresc, proprietar al Florăriei „La doi trandafiri” (București, Piața Sfântului Anton, nr. 10) – vezi: (Matei 2022: 212-225).

Referințe bibliografice

Dieaconu D., Costachie S. 2010. Romii din România în perioada interbelică. Aspecte socio-demografice și evoluții organizatorice și politice. În: Partide politice și minorități naționale din România în secolul XX. Sibiu: Techno Media. Vol. V, p. 174-186.

Duminica I. 2021. Primul Mare Congres al Romilor din România interbelică – unul din primele manifestări civice evocative ale Mișcării Internaționale a Romilor. În: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare. Programul și rezumatele comunicărilor Conferinței științifice internaționale. Ediția a XIII-a, 27–28 mai 2021. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, p. 83.

Duminica I. 2022. Rubrica „Din literatura țigănească” relevantă în ziarul „Adevărul Literar și Artistic” (1933–1934). În: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare. Programul și rezumatele comunicărilor conferinței științifice internaționale. Ediția a XIV-a: „Studiind patrimoniul cultural, îi asigurăm viitorul, dezvoltăm inteligența și cercetarea științifică”, 30–31 mai 2022. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, p. 75.

Ionescu N. St. 1935. A sosit ceasul deșteptării. În: Glasul Romilor (București), nr. 2 (august), p. 3.

Lazurică G. A. 1933. Din viața țiganilor. În: Adevărul Literar și Artistic (București), nr. 644 (9 aprilie), p. 5.

Lazurică G. A. 1933. Din literatura țigănească: „Liniște în casa lui Mirșka” (autor: Antohe Slatin; traducere din „țigănește” (romani) de G. A. Lazurică). În: Adevărul Literar și Artistic (București), nr. 651 (28 mai), p. 3.

Lenghescu N. 1934. Frați Romi. În: Glasul Romilor (București), nr. 1 (1–15 noiembrie), p. 1, 3.

Matei P. 2010. Raporturile dintre organizațiile țigănești interbelice și Biserica Ortodoxă Română. În: Partide politice și minorități naționale din România în secolul XX. Sibiu: Techno Media. Vol. V, p. 159-173.

Matei P. 2022. Calinic I. Popp Șerboianu. În: Roma Portrets in History. Roma Civic Emancipation Elite in Central, South-Eastern and Eastern Europe from the 19th Century until World War II. Paderborn: Brill Schöningh, p. 179-197.

Matei P. 2022. Gheorghe Niculescu. În: Roma Portrets in History. Roma Civic Emancipation Elite in Central, South-Eastern and Eastern Europe from the 19th Century until World War II. Paderborn: Brill Schöningh, p. 212-225.

Mihail A. F. 1933. Mișcarea țiganilor. Constituirea unei asociații oficiale. Pregătiri pentru congres. În: Dimineața (București), 25 septembrie, p. 6.

N. A. 1933. Redeușteptarea Țiganilor. În: Ilustrațiunea Română (București), nr. 24 (7 iunie), p. 14.

N. A. 1933. Memento-Radio (Miercuri, 14 iunie: ora 20.00). Arhimandrit Calinic I. Popp Șerboianu: „Neamul țiganilor”. În: Universul (București), 14 iunie, p. 12.

N. A. 1933. De la A.G.A.Ț. din Craiova. În: Timpul (Craiova), nr. 11–12 (25 septembrie), p. 2.

N. A. 1933. Inaugurarea primei Grădinițe de copii țigani. În: Dimineața (București), 2 noiembrie, p. 5.

N. A. 1933. Adunarea romilor din Capitală. În: Adevărul (București), 7 decembrie, p. 4.

Nastasă L., Varga A. 2001. Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Țiganii din România (1919–1944). Cluj-Napoca: Centru de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală.

Nicolau M. 1933. Țiganii lăutari au un „conservator”. În: Realitatea Ilustrată (București), nr. 323 (6 aprilie), p. 11.

Niculescu Gh. 1935. Un ceas binecuvântat. În: Glasul Romilor (București), nr. 2 (august), p. 1.

Niculescu Gh. 1935. Scopul pentru care s-a creat Asociația noastră. În: Glasul Romilor (București), nr. 2 (august), p. 3.

Popp Șerboianu C. I. 1937. Vă mulțumesc, Romi! În: Țara Noastră (București), nr. 3 (25 iulie), p. 5.

Popp Șerboianu C. I. 1937. Ne-am hotărât! În: Timpul (Craiova), nr. 67–68 (20 octombrie), p. 3.

Red. (pen name). 1934. Programul nostru. În: Glasul Romilor (București), nr. 1–15 noiembrie), p. 1-2.

Roman R. B. 2022. Gheorghe A. Lăzurică. În: Roma Portrets in History. Roma Civic Emancipation Elite in Central, South-Eastern and Eastern Europe from the 19th Century until World War II. Paderborn: Brill Schöningh, p. 197-212.

Secretariatul General (pen name) 1935. Apel către toți Romii din Țară. În: Glasul Romilor (București), nr. 3 (15 martie), p. 2.

Ion Duminica (Chișinău, Republica Moldova). Doctor în politologie, conferențiar, Centrul de Etnologie, Institutul Patrimoniului Cultural.

Ион Думиника (Кишинев, Республика Молдова). Доктор политологии, конференциар, Центр этнологии, Институт культурного наследия.

Ion Duminica (Chisinau, Republic of Moldova). PhD in Political Sciences, Research Associate Professor, Center of Ethnology, Institute of Cultural Heritage.

E-mail: johny_sunday@yahoo.com

ORCID: 0000-0001-5896-6850